

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Politika makroprudencije

2018

PRIŠTINA,

JUN

2018

U skladu sa članom 36, stav 1. podstav 1.1 i 1.3 Zakona br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo, Izvršni odbor je na sastanku održanom 10. avgusta 2016. godine usvojio:

Politika makroprudencije

Član 1 Cilj

Svrha politike makroprudencije je da identifikuje, nadgleda i procenjuje sistemske rizike finansijske stabilnosti, kako bi se zaštitila stabilnost finansijskog sistema u celini. Sistemski rizik sadrži dve ciklične dimenzije koje se odnose na raspodelu rizika tokom vremena, kao i strukturnu dimenziju koja se odnosi na raspodelu rizika u finansijskom sistemu u bilo kom trenutku. Politika makroprudencije ima za cilj minimiziranje poremećaja u pružanju finansijskih usluga smanjenjem finansijske neravnoteže i eventualnih rizika. To će postići korišćenjem mera koje ograničavaju brzinu i obim nepovoljnih ekonomskih efekata i identifikovanjem eventualne izloženosti, koncentracije rizika, veza i međuzavisnosti koje mogu biti izvor distribucije. Takođe će se baviti potencijalnim rizicima širenja koji bi mogli biti štetni za funkcionisanje sistema u celini.

Globalna finansijska kriza pokazala je kako nestabilnost u finansijskom sistemu rezultira značajnim ekonomskim nepravilnostima, vršeći značajan finansijski pritisak na domaćinstva i preduzeća, kao i znatan pritisak na vladine bilanse stanja. Shodno tome, postignut je međunarodni konsenzus da regulatorni okvir usmeren uglavnom na stabilnost pojedinih finansijskih institucija nije dovoljan za upravljanje rizicima finansijskog sistema u celini. Politika makroprudencije nadovezuje se na postojeći regulatorni okvir kako bi promovisala stabilnost finansijskog sistema u celini.

Za potrebe sprovođenja politike makroprudencije, Izvršni odbor kao telo koje donosi odluke podržaće Savetodavni odbor za makroprudenciju (SOMP) u pregledu i preporuci čitavog niza politika.

Član 2 Ciljevi politike makroprudencije

Glavni cilj politike makroprudencije je da pomogne u održavanju stabilnosti kosovskog finansijskog sistema u celini. To će učiniti pre svega jačanjem otpornosti finansijskog sistema i smanjenjem akumulacije sistemskog rizika, obezbeđujući tako zdrav finansijski sektor koji doprinosi održivom ekonomskom rastu. Sistemski rizik znači rizik od raširenih poremećaja u pružanju finansijskih usluga koji imaju negativne posledice po ekonomiju u celini.

Prelazni ciljevi politike makroprudencije, koji pomažu u operacionalizaciji glavnog cilja i osiguravaju povećanje transparentnosti i odgovornosti, usvojeni su kako sledi¹:

- (a) Smanjenje i sprečavanje prekomernog rasta kredita i leveridža;
- (b) Smanjenje i sprečavanje prekomerne neusklađenosti dospeća;
- (c) Smanjenje i sprečavanje nelikvidnosti
- (d) Direktno i indirektno ograničenje koncentracije kreditnih izloženosti;
- (e) Ograničavanje sistemskog uticaja podsticaja usmerenih na smanjenje moralnog rizika;
- (f) Jačanje održivosti finansijske infrastrukture.

Član 3

Delokrug i sprovođenje politike makroprudencije

Delokrug politike makroprudencije je finansijski sistem u celini. Međutim, pitanja politike makroprudencije CBK-a na nacionalnom nivou su u okviru Evropskog odbora za sistemski rizik, sa specifičnostima povezanim sa nacionalnim karakteristikama, posebno strukturisanjem prelaznih ciljeva, koji su trenutno uglavnom usredsređeni na sektor.

Delokrug ove politike usmerava napore CBK na sledeći način:

- i) Mere za redovno utvrđivanje, procenu i praćenje rizika kosovskog finansijskog sistema;
- ii) Mere za rano utvrđivanje akumulacije rizika i pritisaka finansijskog sistema kako bi se vlastima omogućilo da u ranoj fazi preduzmu mere kako bi sprečile razvoj krize ili smanjile njen efekat;
- iii) Mere za identifikovanje, razumevanje i upravljanje vezama i međusobnim vezama unutar kosovskog finansijskog sistema i onih između finansijskog sistema i stvarne ekonomije na Kosovu, koje mogu pogoršati osetljivost kosovskog finansijskog sistema na udare;
- iv) Mere za smanjenje stepena rizika u finansijskom sektoru Kosova kako bi se smanjila verovatnoća pojave finansijske krize u budućnosti;

Član 4

Instrumenti politike makroprudencije

Da bi ispunio mandat politike makroprudencije i povećao otpornost finansijskog sistema, SOMP će savetovati izvršni odbor CBK-a o primeni odgovarajućih instrumenata makroprudencije.

Instrumenti makroprudencije koristiće se u skladu sa zakonskim nadležnostima CBK-a. Svaki od instrumenata koristi se sa pristupom međusobne povezanosti za postizanje jednog ili više prelaznih ciljeva. Međutim, CBK može odlučiti da primeni više instrumenata. Instrumenti koje CBK koristi imaju preventivnu namenu postavljanjem ograničenja na nivo i vrste rizika koje mogu da preuzmu finansijske institucije, kako bi se smanjila verovatnoća i obim finansijske krize u budućnosti. U tom kontekstu, mnoge regulatorne instrumente CBK već koristi i takođe imaju makrobonitetne efekte.

---

¹ Evropski odbor za sistemski rizik (ang. European Systemic Risk Board) usvojio je Preporuke BERS (2014a) i BERS (2014b) u vezi sa svrhom i ciljevima primene Okvira makroprudencije..

Sledeća lista takođe navodi trenutne pravne nadležnosti CBK-a u vezi sa svakim potencijalnim instrumentom i uređenjem svakog instrumenta ako je već u upotrebi. Lista instrumenata koji se odnose na posredne ciljeve Politike makroprudencije CBK-a razrađena je u Aneksu I. ove politike.

Lista instrumenata uključuje, ali nije ograničena na sledeće instrumente:

Pravni autoritet instrumenta

1. Minimalni regulatorni kapital, Član 16, Zakon o bankama, MFI I FISZ
2. Dodatni regulatorni kapital, Član 16, Zakon o bankama, MFI I FISZ
3. Dodatni zahtev o traženom kapitalu Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
4. Minimalne rezerve, Član 12, Zakon o CBK-u
5. Zahtevi za likvidnošću, Član 19, Zakon o bankama, MFI i FISZ
6. Ograničenja ukupnih zajmova, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
7. Ograničenja pozajmica za određene sektore, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
8. Ograničenja velikih izloženosti, Član 46, Zakon o bankama, MFI I FISZ
9. Ograničenja pozajmica za povezana lica, Član 47, Zakon o bankama, MFI I FISZ
10. Ograničenja u odnosu kredit-vrednost, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
11. Odnosi kredit/prihod zajmoprimca, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
12. Stopa leveridža, Član 16, Zakon o bankama, MFI I FISZ
13. Pokriće kredita za depozite, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
14. Ograničenja velikih izloženosti u finansiranju, Član 46, Zakon o bankama, MFI I FISZ
15. Ograničenja spoljnog finansiranja, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
16. Ograničenja finansiranja na velika tržišta, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
17. Ograničenja izloženosti u stranoj valuti, Član 50, Zakon o bankama, MFI I FISZ
18. Ograničenja o neusklađenosti dospeća, Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ
19. Ograničenje isplate dividende, Član 58, Zakon o bankama, MFI I FISZ
20. Ograničenja za nagrade, Član 58, Zakon o bankama, MFI I FISZ
21. Prošireno otkrivanje, Član 56, Zakon o bankama, MFI I FISZ

Član 5 Upravljanje

U skladu sa članom 36, stav 1, podstav 1.13 Zakona o Centralnoj banci Republike Kosovo br. 03/L-209, Izvršni odbor je osnovao SOKP. Projektni zadatak o uspostavljanju SOKP-a reguliše zadatke, obim posla, zahteve za izveštavanje i proces donošenja odluka. Opis posla SOKP-a sastavni je deo politike makroprudencije (videti Aneks III).

Član 6 Transparentnost i odgovornost

Izvršni odbor CBK-a osigurava da se odluke o politici makroprudencije i njihovom sprovođenju blagovremeno objavljuju, osim ako njihovo objavljivanje ne predstavlja rizik za finansijsku stabilnost.

Član 7 Aneks

Sastavni delovi ove politike su:

Aneks I - Prelazni ciljevi i instrumenti makroprudencije,

Aneks II- Pokazatelji makroprudencije koje nadgleda CBK u vezi sa povezanim ciljevima

Aneks III – Projektni zadaci za Savetodavni odbor za makroprudenciju

Član 8 Stupanje na snagu

Ova politika stupa na snagu na dan odobravanja.

Aneks I- Prelazni ciljevi i instrumenti makroprudencije

I. Prelazni ciljevi

Vlastima koje vrše funkciju makroprudencije preporučuje se da slede prelazne ciljeve kako bi postigle krajnji cilj politike makroprudencije - stabilan i otporan finansijski sistem. Prema preporuci Evropskog odbora za sistemski rizik (EOSR) od 4. aprila 2013. o prelaznim ciljevima i instrumentima makroprudencijalne politike (EOSR/2013/1), identifikacija i definicija prelaznih ciljeva je presudna, jer oni čine politiku makroprudencije funkcionalnom, transparentnom, odgovornom i predstavljaju osnovu za izbor dostupnih instrumenata. CBK je, u skladu sa Preporukom Evropskog odbora za sistemski rizik za mandat makroprudencije nacionalnih vlasti (EOSR/2011/3), usvojio ove prelazne ciljeve koji odražavaju razvoj finansijskog sektora na Kosovu i infrastrukturu:

- a) Smanjenje i sprečavanje prekomernog rasta kredita i leveridža;
- b) Smanjenje i sprečavanje nelikvidnosti;
- c) Direktno i indirektno ograničenje koncentracije kreditnih izloženosti;
- d) Ograničavanje sistemskog uticaja podsticaja usmerenih na smanjenje moralnog rizika;
- e) Jačanje održivosti finansijske infrastrukture.

a) Prvi prelazni cilj uključuje ublažavanje i sprečavanje prekomernog rasta kredita koji je identifikovan kao ključna komponenta globalne finansijske krize. Banke su takođe obezbedile zajmove za finansijsku imovinu koja je uključena u spajanja i preuzimanja, kao i prekomerno isporučene akcije od strane menadžmenta. Endogeno preuzimanje rizika u bankarskom sektoru tokom perioda krize pre uspona, zajedno sa padom standarda kreditiranja, bilo je krivac broj jedan za nedavnu krizu. U mnogim zemljama, potcenjivanje rizika, kao i nove mogućnosti pronađene na tržištu koje se pojavilo pre recesije, smanjile su standarde kreditiranja. Povećanje leveridža dodatno je pogoršalo krizu jer je delovalo kao kanal za ojačavanje. Kriza je rezultirala ozbiljnom kreditnom krizom, što je imalo za posledicu pooštavanje kreditnih standarda i smanjenje mogućnosti za kredit, posebno u nefinansijskom sektoru, što je dodatno pogoršalo realni sektor. Kosovo je u velikoj meri izbeglo ove rizike i razvoj tokom nedavne finansijske krize. Međutim, rizici i dalje postoje i CBK treba da preduzme mere kad god je to moguće kako bi smanjila i ograničila rizike zajma. CBK takođe treba pažljivo da nadgleda nivoe procesa stvaranja kredita i procesa rasta kredita na Kosovu, tako da se eventualni negativni događaji identifikuju u ranoj fazi.

b) Drugi cilj odnosi se na neusklađenost dospeća, koja se definiše kao razlika između dospeća imovine i obaveza banke. Rizik za banku je veći, gde je profil dospeća imovine banke, poput kredita, mnogo duži od profila dospeća njihovih depozita. Ako depoziti počnu da se povlače, banka možda neće moći brzo da vrati svoja sredstva u gotovini, što će dovesti do problema sa likvidnošću, ili neće moći biti u stanju da vrati taj novac u nižoj ceni, što će dovesti do problema solventnosti. Kosovski bankarski sistem trenutno zavisi od kratkoročnog finansiranja, koje može da pokaže nagli pad nakon izbijanja moguće krize. Trenutno se kosovske banke uglavnom oslanjaju na depozite na malo, koji su

obično stabilniji od depozita na veliko. Takođe, ne postoje velike razlike između strukture finansiranja banaka u lokalnom vlasništvu i banaka uglavnom u stranom vlasništvu. CBK može razmotriti mogućnost postavljanja dodatnih ograničenja na neusklađenost dospeća i rizičnije vrste finansiranja, kao što su strani i depoziti na veliko, kako bi se osiguralo da vrste rizika koji su doveli do problema u drugim zemljama ne postanu značajni **na Kosovu**.

- c) **Treći cilj je u vezi sa izbegavanjem problema sa likvidnošću.** Banke moraju imati likvidnu imovinu kao što su gotovina i sredstva, koja se mogu brzo i lako pretvoriti u gotovinu kako bi mogla zadovoljiti zahteve povlačenja deponenata. Problemi sa likvidnošću mogu nastati ili zbog toga što banka ima nedovoljno likvidnih sredstava ili zato što neka od sredstava koja se smatraju likvidnim ne mogu brzo da se pretvore u gotovinu zbog tržišnih uslova. CBK je već obavila dosta posla po ovom pitanju i bankarski sektor na Kosovu je trenutno vrlo likvidan. CBK je uspostavila zahteve za likvidnošću za banke, uspostavila detaljnu metodologiju za analizu izvora likvidnosti banaka i njihove potrebe, i uvela je Instrument za hitnu pomoć u likvidnosti za kosovske banke.
- d) **Četvrti cilj pokriva** direktnu izloženost koja proizlazi iz rizika koncentracije i indirektnu izloženost koja proizlazi iz međusobne povezanosti nefinansijskog i finansijskog sektora. Rizici koncentracije mogu nastati na obe strane, i na imovini i na bilansu stanja banke. Nedavna finansijska kriza nije otkrila visok nivo koncentracije u kosovskoj ekonomiji, koja je zavisna od vrlo specifičnih i snažno povezanih sektora u pogledu vlasništva. Međutim, građevinski sektor mogao bi biti pogođen tokom recesije što bi za neke kompanije izazvalo finansijske izazove, kao i posledice u smislu porasta nezaposlenosti.
- e) **Peti cilj** politike makroprudencije je **ograničiti sistemski uticaj** podsticaja usmerenih na smanjenje moralnog rizika. Kako nije uvek moguće sprečiti krize, važno je ojačati institucije od sistemskog značaja jer bi njihovo neispunjavanje obaveza dovelo do propasti celokupnog sistema. Perspektiva „velika suma za neuspeh“ vitalnih institucija je komponenta sistemskog rizika koja se mora sprečiti ex-ante. Jačanjem ključnih finansijskih institucija, kao i ograničavanjem najprijateljskih igrača prema riziku, moguće je smanjiti negativne efekte podrazumevane vladine garancije. Još jedan važan aspekt moralnog rizika povezan je sa nagrađivanjem menadžmenta i neusklađenošću između dugoročnih i kratkoročnih ciljeva. Nedostatak javnog nastupa i transparentnosti, kao i potencijalna politička nestabilnost i korupcija potencijalni su rizici za cilj. U zavisnosti od prirode rizika, druge politike treba da podržavaju politike makroprudencije u postizanju ovog prelaznog cilja. Kosovo ima visok stepen koncentracije u svom bankarskom sistemu, pa su neke od njegovih banaka od sistemskog značaja. To je neizbežno u maloj ekonomiji. Važno je da nijedna pojedinačna banka ne postane dominantna. Takođe bi trebalo da bude u mogućnosti da obezbedi da ako je banka sa stranim kapitalom sistemski važna na Kosovu, kosovska filijala može biti izolovana od problema koji se javljaju u njenim matičnim bankama ili negde drugde van Kosova.
- f) **Šesti prelazni cilj** je jačanje **održivosti čitavog finansijskog sistema**, uključujući njegovu infrastrukturu. Vlasti za makroprudenciju treba da sarađuju sa odeljenjima odgovornim za nadzor infrastrukture. Ovaj korak je važan za postizanje stabilnosti svih finansijskih posrednika, kao i za postizanje povoljne ekonomske klime koja rezultira ekonomskim rastom i stabilnošću. Između ostalog, kosovska finansijska infrastruktura sadrži vitalne sisteme plaćanja i dogovora i kreditni registar. U slučaju ozbiljnog poremećaja u bankarskom sektoru, može se aktivirati šema garancije depozita.

Neuspeh opisanih delova finansijske infrastrukture može ugroziti ne samo funkcionisanje celokupnog bankarskog sektora, već i celokupne ekonomije. Napredak tehnologije, kao i rast internet bankarstva i ostalih usluga povezanih sa Internetom uveo je novi oblik rizika - kibernetički rizik. Zbog pojave sajber kriminala, održivost sajber bezbednosti je ključna za podršku infrastrukturi.

Ukupni položaj finansijskog sektora u ekonomiji može izgledati zdravo i stabilno, ali to ponekad može prikriti značajne neravnoteže u bilansima stanja i finansijskom zdravlju pojedinih sektora ekonomije, poput industrije, stanovanja ili poljoprivrede. Ako nejednakosti u bilo kom sektoru koji je ekonomski važan u zemlji postanu ekstremne, one mogu stvoriti probleme makroprudencije za finansijski sektor zemlje, a time i za celu zemlju. SKMP će utvrditi koji su sektori Kosova dovoljno važni da predstavljaju pretnje makroprudencijalne prirode i redovno će analizirati finansijsku situaciju u tim sektorima.

Da bi pratili prelazne ciljeve politike makroprudencije, CBK će se zasnivati na proceni rizika uočenih u finansijskom sistemu, koristeći instrumente uključene u nacionalno zakonodavstvo i druge instrumente u skladu sa zakonodavstvom CBK-a. Lista (mogućih) instrumenata makroprudencije je u potpunosti usklađena sa prelaznim ciljevima politike makroprudencije CBK-a i predstavljena je u Tabeli 1, zajedno sa pravnom osnovom za njihovu upotrebu.

II. Instrumenti, njihova definicija i primena

Rezerve likvidnosti uključuje CBK i zahteve za banke da održavaju minimalni deo svojih depozita kao rezerve na računu depozita u CBK, ili u bilo kom drugom obliku kako je odredio CBK. Promenom nivoa obavezne rezerve, CBK može uticati na nivo sredstava koja banke imaju na raspolaganju za kreditiranje. To bi pak trebalo da utiče na nivo kamatnih stopa. Iako se obavezne rezerve uglavnom koriste kao instrument kreditne kontrole, mogu se koristiti i kao instrument uticaja na likvidnost dostupnu bankama smanjenjem nivoa obavezne rezerve u periodima pritiska likvidnosti.

Ukupna (agregatna) ograničenja kreditiranja omogućavaju CBK-u da postavi ograničenja na ukupan iznos kredita banke, obično da uspori stopu rasta pozajmljivanja koja se smatra prekomernom.

Ograničenja kreditiranja za posebne sektore omogućavaju CBK-u da postavi ograničenja na bankarsko kreditiranje u određenom sektoru (sektorima) kada se taj sektor smatra posebno rizičnim.

Kontraciklični kapitalni zahtevi (KCK) omogućavaju primenu ostalih kapitalnih zahteva na kontracikličan način. Potražnja za KCK može se povećati tokom perioda ubrzanog ekonomskog rasta u pokušaju da se obuzda preterani ciklus kreditnog rasta i može smanjiti kako se kreditni ciklus menja kako bi povećao sposobnost banaka da daju kredite. Glavni kriterijum za određivanje stope KCK biće kreditna praznina u bruto domaćem proizvodu (BDP) na Kosovu, ali će se uzeti u obzir i drugi relevantni pokazatelji.

Koeficijent adekvatnosti kapitala može se koristiti postavljanjem dodatnih zahteva za minimalni iznos kapitala koji banka treba da drži u odnosu na svoju imovinu ili depozite. Instrument takođe može odrediti vrste prihvatljive imovine koju banka može imati da bi ispunila kapitalne zahteve sa naglaskom na onu imovinu sa jakim vrednostima kapitala i karakteristikama likvidnosti u kriznim situacijama.

Odnos kredit-vrednost (KV) postavlja ograničenje maksimalnog kredita koji banka može dati kao procenat vrednosti založenog sredstva obezbeđenja, kao što je stambena nekretnina. Viši odnos KV-a trebalo bi da smanji amplitudu kreditnog ciklusa, ograniči moć balona u cenama aktive i poboljša elasticitet bankarskog sistema jer bi trebalo da smanji neizvršenje kredita.

Odnos između zajma i prihoda zajmoprimca (KP) postavlja ograničenje na maksimalni teret otplate zajma koji se zajmoprimcu može postaviti kao deo prihoda zajmoprimca. Donja granica KP-a LTI bi trebalo da smanji verovatnoću nevraćanja kredita, smanjujući tako rizik u bankarskom sistemu.

Odnos kredit- depozit (KD) definisan kao maksimalno potreban odnos KD može se promeniti tokom vremena. U ovom poslednjem je pogodan za ciklično upravljanje rizikom. Njegov cilj je sprečiti prekomerno oslanjanje na kratkoročno finansiranje na veliko, što dovodi do prekomernog rasta kredita i isporuke. Može doprineti poboljšanju stanja likvidnosti banaka.

Neusklađenost dospeća dolazi kada finansijska institucija finansira srednjoročnu i dugoročnu imovinu, poput kredita ili hartija od vrednosti, kratkoročnim depozitima. Transformacija dospeća (produženje dospeća finansijske imovine) je nešto što banke rade kao deo svog normalnog poslovanja. Ali to samo po sebi uključuje rizike. U krizi banka možda neće biti u mogućnosti da prikupi nova kratkoročna sredstva ili proda dugoročnu i srednjoročnu imovinu dovoljno brzo da zadovolji kratkoročne odlive depozita. Propisi o neusklađenosti dospeća postavljaju gornje granice iznosa i stepena neusklađenosti dospeća koje finansijska institucija može imati u različitim tačkama duž krive dospeća.

Pokazatelji likvidnosti su instrument koji finansijskim institucijama postavlja zahtev da drže najmanje određeni minimalni deo svojih depozita u obliku likvidnih sredstava. Što je banka likvidnija, to je veća njena sposobnost da izdrži udarce. Ali postoji kompromis za vlasti jer što je veća potražnja za likvidnošću, banke će imati manje sredstava za pozajmljivanje i verovatno je da će kamatna stopa na pozajmice biti veća. Postavljanje dodatnih zahteva za likvidnošću je poput sužavanja opsega sredstava koju banka može da poseduje kako bi ispunila zahteve za likvidnošću, jer se u kriznim situacijama može smatrati da su neka sredstva likvidnija.

Hitna pomoć u likvidnosti je instrument likvidnosti koji delimično finansiraju Vlada Kosova i CBK. Zahteve za pomoć treba da podnese komercijalna banka koja ima problema sa likvidnošću. Međutim, izvršni odbor CBK odlučuje da li treba pružiti hitnu pomoć u likvidnosti. U kriznoj situaciji, Centralna banka može uticati na likvidnost bankarskog sistema proširivanjem spektra imovine koju će kupiti ili prihvatiti kao zalog. Odnosno, oni imaju moć da druge vrste imovine pretvore u likvidna sredstva za banke. Takođe mogu pružiti dodatnu likvidnost finansijskom sektoru direktnim pozajmljivanjem. Zakon o CBK zahteva da se takvo pozajmljivanje zasniva na „dovoljnom zalogu“, stoga je glavni instrument politike CBK opseg sredstava koja će prihvatiti kao zalog za kredit finansijskoj instituciji.

Ograničenja velike izloženosti su postavljanje ograničenja na iznos kredita koji banka može pozajmiti jednom zajmoprimcu ili „grupi“ povezanih zajmoprimaca. Ograničenje se obično postavlja kao procenat kapitala banke. Za malu banku ograničenje se takođe može postaviti kao procenat ukupnog kreditnog portfelja banke kako bi se sprečio rizik od prevelike koncentracije kredita u banci. Ograničenja velike izloženosti mogu umanjiti rizik od koncentracije i smanjiti rizik druge strane i mogućnost infekcije. Takođe smanjuju osetljivost finansijskih institucija na opšte ili sektorske udare. CBK trenutno nameće ozbiljna ograničenja na kreditnu izloženost.

Ograničenja kredita nad povezanim licima je postavljanje ograničenja iznosa ili procenta kreditiranja banci koja se može pozajmiti strankama koje imaju poslovni ili lični odnos sa bankom. Povezane stranke su definisane u Zakonu o bankama na Kosovu. Kreditiranje povezanih strana rizično je područje za banku i za stabilnost bankarskog sektora u celini. Ograničenje na takvo pozajmljivanje može se ojačati zahtevom da banka oduzme takvo pozajmljivanje od kapitala koji drži da bi ispunila svoje minimalne kapitalne zahteve.

Ograničenja nad velikim izloženostima u finansijskim izvorima je instrument koji nameće ograničenje udela finansiranja banke koji može doći iz jednog izvora. Izvor se može definisati kao jedan deponent, jedna klasa deponenata ili jedinstveno tržište. Razlog ovog instrumenta je taj što rizik za koncentraciju može nastati za banku sa obe strane njenog bilansa stanja.

Ograničenja izloženosti u stranoj valuti: Nepokrivene izloženosti devizne razmene su opasno područje za finansijske institucije. Nametanje ograničenja o veličini otvorenih pozicija koje banka može imati u ukupnom portfelju devizne razmene smanjiće iznos rizika u bankarskom sistemu. Ograničenja se takođe mogu nametnuti na maksimalno dozvoljenim otvorenim pozicijama u pojedinačnim stranim valutama.

Ograničenje nad isplatama dividende je postavljanje ograničenja na veličine isplate dividende koju banka može izvršiti, posebno ako se banka suočava sa finansijskim poteškoćama ili problemima s likvidnošću ili ako je banka ili država u kriznoj situaciji. U ekstremnim situacijama granica se može postaviti na nulu.

Ograničenja nivoa nagrada i sistema nagrada mogu se postaviti ako postoje neadekvatno dizajnirani sistemi nagrađivanja. CBK će nadgledati sisteme nagrađivanja banaka, posebno podsticaje za preuzimanje rizika koji su ugrađeni u sisteme i, ako se smatra potrebnim, postaviće ograničenja na određene elemente sistema nagrađivanja.

Dodatni zahtevi o zahtevanom kapitalu (ang. Capital surcharge buffers) za institucije od sistemskog značaja (FISZ) mogu se uvesti u upotrebu. Dodatni zahtev o zahtevanom kapitalu doprinće povećanju sposobnosti pokrivanja gubitaka, smanjenju mogućnosti stresnih događaja i ograničavanju njihovih posledica. Pored toga, može ispraviti implicitne koristi koje uživaju FISZ kao rezultat podrazumevanih državnih garancija.

Prošireno otkrivanje moglo bi se postići izricanjem mera kojima se od banaka zahteva da javno otkrivaju širok spektar finansijskih informacija o sebi, što bi moglo na više načina doprineti elastičnosti finansijskog sektora. Ovo ohrabruje banke da pokušaju da izbegnu razvoj problema, kako bi izbegle negativan efekat otkrivanja negativnih kretanja. Ovo takođe dodaje informacije dostupne učesnicima na finansijskom tržištu i komentatorima kako bi mogli donositi informisanije odluke.

Ograničenja na spoljno finansiranje uključuju postavljanje ograničenja na iznos ili procenat finansiranja koje banka može da obezbedi van Kosova. Razlog je taj što su spoljni izvori finansiranja obično nestabilniji u kriznim situacijama od internih. Na ovaj izvor finansiranja mogu uticati i odluke stranih monetarnih vlasti u kriznoj situaciji. Ovo ograničenje se u nekim okolnostima može primeniti za finansiranje od strane matične banke za filijalu na Kosovu.

Ograničenje o finansiranju na veliko od strane tržišta uključuje ograničenja iznosa ili procenta finansiranja koje banka može osigurati od finansijskih tržišta na veliko. Obrazloženje je da je finansiranje na veliko obično nestabilnije od depozita stanovništva u kriznoj situaciji. Pošto Kosovo trenutno ima ograničena finansijska tržišta na veliko, veća je verovatnoća da će se ograničenje postaviti na spoljne izvore finansiranja na veliko.

Konačno, periodičnom procenom prelaznih ciljeva politike tokom vremena, ciljevi se mogu revidirati kako bi se uzeli u obzir dodatni rizici po finansijsku stabilnost. Da bi se steklo iskustvo u funkcionisanju novih politika makroprudencije, kao i uzimajući u obzir bilo kakve specifične strukturne ili lokalne promene, ciljevi se mogu dalje prilagoditi kako bi se odgovorilo na nove pretnje u nastajanju. Ravnoteža između ciljeva može se promeniti stupanjem na snagu politika i instrumenata makroprudencije, pa će možda biti potrebna revizije u budućnosti.

Tabela 1. Lista potencijalnih instrumenata makroprudencije i relevantna pravna osnova

Prelazni ciljevi i instrumenti	Pravna osnova
Smanjenje i sprečavanje prekomernog porasta kredita i leveridža	
Minimalne rezerve	Član 12, Zakon o CBK-u
Agregatna ograničenja kreditiranja	Član 46, Zakon o bankama, MFI I FISZ-
Ograničenja kreditiranja za specifične sektore	Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Stopa isporuke	Član 16, Zakon o bankama, MFI I FISZ-
Kontraciklični kapitalni zahtevi (KKZ)	Član 16, Zakon o bankama, MFI I FISZ-
Odnos adekvatnosti kapitala	Član 15, Zakon o bankama, MFI I FISZ-
Odnos kredit-vrednost (OKV)	Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ-
Odnos kredit/prihodi zajmoprimca (AK)	Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Odnos kredit-depozit (KD)	Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Smanjenje i sprečavanje prekomernih neusklađenosti dospeća	
Ograničenja o neusklađenosti dospeća	Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ-
Smanjenje i sprečavanje nedostatka likvidnosti	
Zahtevi o minimalnim rezervama	Član 12, Zakon o CB-u
Proporcije likvidnosti	Član 19, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Hitna podrška za likvidnost	Član 14, Zakon o CBK-u
Direktno i indirektno ograničenje koncentracije kreditnih izloženosti	
Ograničenja velikih izloženosti	Član 46, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Ograničenja kreditiranja za povezane strane	Član 47, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Ograničenja velike izloženosti nad finansiranjem	Član 46, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Ograničenja izloženosti strane valute	Član 50, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Ograničenje sistemskog uticaja podsticaja koji imaju za cilj smanjenje moralnog rizika;	
Ograničenja u isplatama dividende	Član 58, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Ograničenja na nivoima i sistemima nagrađivanja	Član 58, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Preopterećenje kapitala za FISZ	Član 58, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Jačanje održivosti finansijske infrastrukture	
Povećanje otkrivanja	Član 56, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Ograničenja u spoljnom finansiranju	Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima
Ograničenja u finansiranju na veliko od strane tržišta	Član 85, Zakon o bankama, MFI I FISZ-ima

Aneks II - Pokazatelji makroprudencije koje nadgleda CBK u vezi sa prelaznim ciljevima

CBK ima model za identifikovanje sistemski važnih banaka i sprovodi testove otpornosti na stres kako bi identifikovao sistemske rizike. CBK redovno prati raspodelu rizika kroz ova dva mehanizma i otkriva njihove rezultate u redovnim publikacijama (Izveštaj o finansijskoj stabilnosti). Razvoj sistemskog rizika prati se nizom pokazatelja koji će se dalje proširiti funkcionisanjem instrumenata makroprudencije. Sledeća lista makroprudencijalnih pokazatelja biće uspostavljena u kontekstu ispunjavanja pojedinačnih posrednih ciljeva i identifikovanja potencijalnih izvora rizika za finansijsku stabilnost i radi vođenja odluka u vezi sa uvođenjem, deaktiviranjem i kalibracijom instrumenata makroprudencije.

Tabela 2. Lista mogućih pokazatelja koje nadgleda CBK u vezi sa prelaznim ciljevima.

Smanjenje i sprečavanje prekomernog rasta kredita i leveridža
Povećanje kredita u odnosu na Bruto-domaći proizvod (BDP)
Jaz između kredita i BDP-a
Povećanje kredita nebankarskog sektora
Učešće kredita za domaćinstva u ukupnim kreditima
Povećanje kredita domaćinstava
<ul style="list-style-type: none"> Potrošači (Individualni)
<ul style="list-style-type: none"> Hipoteke
Učešće kredita za korporacije u ukupnim kreditima
Povećanje kredita za korporacije
<ul style="list-style-type: none"> Kredit za proizvodnju
<ul style="list-style-type: none"> Kredit za poljoprivredu
<ul style="list-style-type: none"> Kredit za trgovinu
Učešće loših kredita u ukupim sredstvima
<ul style="list-style-type: none"> Odnos kredita sa vrednošću za kredite domaćinstava
<ul style="list-style-type: none"> Odnos kredita sa vrednošću za kredite korporacija
<ul style="list-style-type: none"> Odnos kredita sa prihodima za kredite domaćinstava
<ul style="list-style-type: none"> Odnos kredita sa prihodima za kredite korporacija
<ul style="list-style-type: none"> Učešće loših kredita u ukupnim sredstvima
<ul style="list-style-type: none"> Učešće loših kredita u kreditima domaćinstava
<ul style="list-style-type: none"> Učešće loših kredita u hipotekarnim kreditima
<ul style="list-style-type: none"> Učešće loših kredita u proizvodnim kreditima

<ul style="list-style-type: none"> • Učešće loših kredita u poljoprivrednim kreditima
<ul style="list-style-type: none"> • Učešće loših kredita u trgovinskim kreditima
Pokrivenost loših kredita od šteta (provizije, eng. impairment)
Adekvatnost kapitala Kvalitet kredita
Leveridž
Smanjenje i sprečavanje prekomerne neusklađenosti
Odnos kredit-depozit
Učešće kredita denominovanih u stranim valutama
Ograničenja otvorenih pozicija u stranim valutama
Struktura bilansa stanja
Smanjenje i sprečavanje nelikvidnosti
Likvidna sredstva prema kratkoročnim obavezama
Likvidna sredstva prema ukupnim sredstvima
Ograničenje direktnih i indirektnih sredstava prema izloženostima
Izloženost prema riziku raspodele (eng. contagion)
Koncentracija izloženosti prema individualnim subjektima i individualnim rizicima
Standardi procene preuzimanja rizika (eng. underwriting)
Ograničavanje sistemskog uticaja podsticaja koji imaju za cilj smanjenje moralnog rizika
Povrat na ekvitet (ROE)
Neto kamatna marža
Kamatne stope banaka
Odnos Sredstva - BDP
HHI (Herfindahl-Hirschman Indeks) zasnovan na sredstvima
Jačanje otpornosti finansijske infrastrukture
Rezultati stres testa
Rezultati identifikacije FISZ(Finansijske institucije od sistemskog značaja)
Sve ukupno kako je gore navedeno

Rr. Garibaldi, nr.33, 10000 Prishtinë,
Republika e Kosovës Tel: +383 38 222
055; Fax: +383 38 243 763
Web: www.bqk-kos.org

